

UPPSALA
UNIVERSITET

DiVA

<http://uu.diva-portal.org>

This is an author produced version of a paper published in
Byggnadskultur.

Citation for the published paper:
Andersson, Maj-Britt
"Sköna hem I Hälsingland"
Byggnadskultur, 2010, Vol. 4, pp. 38-41

Access to the published version may require subscription.

Decorated Farmhouses of Hälsingland – Swedish World Heritage Nomination 2011

Matador Kommunikation med underlag från Länsstyrelsen Gävleborg

Världsarvslistan är FN-organet UNESCOs lista över minnesmärken som anses vara av betydelse för hela mänskligheten. Listan upprättades på 1970-talet i samband med Världsarvskonventionens tillkomst och Sverige anslöt sig 1984. Därmed tog vi på oss att för all framtid bevara det svenska kultur- och naturarv som anses vara av enastående universellt värde. De länder som har undertecknat konventionen föreslår själva vilka minnesmärken som skall föras upp på listan, men beslut fattas efter granskning av internationella experter.

2009 underkände expertorganet ICOMOS den ansökan om världsarvsstatus som Länsstyrelsen Gävleborg hade gjort för Hälsingegårdarnas räkning. Gårdarna ansågs visserligen ha potential att klassas som världsarv, men ansökan höll inte måttet. Framför allt var det argumentationen för gårdarnas unicitet som bedömdes som otillräcklig. I början av 2011 lämnades så en ny ansökan in och under hösten skall expertorganet återigen besöka Hälsingland för att avgöra huruvida gårdarna platsar på den åtråvärda listan. Som hälsing och i min forskning om Hälsingegårdarna som kulturarv har jag följt den lokala delen av processen. Särskilt har jag intresserat mig för frågan om kunskapsproduktion, det vill säga vilken bild av dessa gårdar ansökan förmedlar och vilken kunskap den lägger fast.

En världsarvsansökan ska följa UNESCOs operationella riktlinjer och bestå av beskrivningar, motiveringar, kartor, bevarandestatus och bildmaterial. Den ska ge ett gediget, vetenskapligt intryck, föra ett övertygande resonemang och dessutom vara väl förankrad på lokal nivå. Gävleborgs nya ansökan *Decorated Farmhouses of Hälsingland Swedish World Heritage Nomination 2011*, har producerats av konsultföretaget Matador Kommunikation med underlag från Länsstyrelsen Gävleborg. Till sin form framstår den i första hand som en turistbroschyr med ett många gånger publikfriande, irrelevant bildmaterial. Syftet med bilderna tycks snarare vara att dekorera än att illustrera ansökans argumentation och motiveringar. Det är som om konsulterna på Matador har uppfattat *skönheten* som Hälsingegårdarnas viktigaste egenskap. Är det verkligen också kulturmiljövårdens hållning?

Den uttalade ambitionen med ansökan är att lägga särskild vikt vid gårdarnas unika inredningsmåleri som de senaste årens konstvetenskapliga forskning har framställt i nytt ljus. I mina ögon har den ambitionen emellertid inte uppfyllts. Ansökans fokus ligger på det förindustriella agrarsamhällets och i synnerhet storböndernas villkor, istället för på landskapets stormålare och storsnickare vilka ligger bakom gårdarnas säregna inredningar. Dessutom innehåller den en rad tvivel- eller direkt felaktiga uppgifter. Det påstås till exempel att rum dekorerades för fest och att måleriet framför allt var storböndernas sed. Forskningen har dock visat att alla bostadsrum i en Hälsingegård kunde vara rikligt bemålade, även de som var avsedda för vardagsbruk. Fattiga gårdar hade också grant bemålade inredningar och rikt snidade dörrar. Stormålarna och storsnickarna i Hälsingland hörde visserligen till landsbygdens obesuttna, men delade socknens mentalitet och estetik.

Kring detta förhållande hade man i ansökan kunnat föra ett övertygande resonemang som handlar om kollektiva föreställningar, demokratisk tradition och det svenska folkhemmets framväxt. Istället har man valt att vidmakthålla myten om hälsingarna som förmögna storbönder. En genomlysning av Norrlands socialt relativt oskiktade samhällen hade gett bakgrunden till gårdarnas tillkomst och utformning och ett tydligt underifrånperspektiv hade också gjort ansökan mer relevant, spännande och attraktiv i ett internationellt sammanhang. **Slutligen har man märkligt nog valt att föra fram dalmålare istället för landskapets egna målare.** Ansökans omvärldsanlys, som expertorganet efterfrågar, lämnar därutöver

mycket att önska. Till exempel saknas en grundlig jämförelse med allmogens träarkitektur i Turkiet och Rumänien, **med flera** länder inom och utom Europa.

För att utnämna något till kulturarv krävs djupgående kunskaper om det föreslagna objektet och dessutom teoretisk förståelse för vad kulturarv kan göra med människor, objekt och landskap. I det avseendet uppvisar såväl den förra som föreliggande ansökan betydande brister. Sammanfattningsvis kan jag konstatera att *Decorated Farmhouses of Hälsingland Swedish World Heritage Nomination 2011*, lyfter fram en idealbild av Hälsingland **som** ett idylliskt välmående storbondelandskap med gårdar dekorerade av dalmålare. Det är då föga förvånande att lokaltidningarna i Hälsingland i juli 2011 rapporterade om ansökans alltjämt dåliga lokala förankring hos de identitetsstarka och sockenstolta hälsingarna.

*Maj-Britt Andersson, fil. dr i konstvetenskap och verksam som forskare och universitetslektor. Hon disputerade på avhandlingen *Allmogemålaren Anders Ädel* (2000) och har Hälsingegårdarna samt (världs-) kulturarvsfrågor som specialområden.*